

tum, & ipse esset sponsus ecclesie: manifestauit, quod ipse esset, qui cuncta ex nihilo potuit creare, qui etiam quando uoluit, elementa potuit immutare. Quod uero subdit, Et crediderunt in eum discipuli eius, non putandum est, quod tunc primum in eum crediderint, maxime cum ab illo ad nuptias uocati esse dicantur: sed qui prius crediderant, uiso miraculo, firmius crediderunt: & quem antea hominem credebant, hoc signum uidentes, deum uerum & hominem esse crediderunt.

II DOMINICA III. post Epiphaniam. Matthæi octauo.

II In illo tempore: Cum descendisset Iesus de monte, secuta sunt eum turbae multae. Et reliqua.

SVpius euangelista narrauit, qualiter dominus sedens in monte, ordinem octo beatitudinum tradidit, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum, & caetera quae sequuntur. Et ut uerba esse crederent quae in uerbis audierant, consequenter miraculum adiungere curauit, dicens: Et descendente eo de monte, secuta sunt eum turbae multae. Vbi spiritualiter montem, in quo dominus se dit

uelū intelligere possumus, in quo cum patre mansit,
 & manet semper æqualis. Tunc autem de monte de-
 scendit, quando propter nos & propter nostram sa-
 lutem in cōualle plorationis ueniens, humanitatem
 nostram assumpsit, ut qui inuisibilis erat in suis, uisibi-
 lis appareret in nostris: & quē non poteramus uide-
 re in sua altitudine, saltem cognosceremus in nostra
 infirmitate. Vnde iuxta congruam rationem, soli disci-
 puli in monte ad eum accesserunt: sed eo descendē-
 te de monte, multæ turbæ secutæ sunt eum: quia ante
 suam incarnationē notus in Iudæa tātum erat deus,
 & in Israel magnum nomē eius: at uero, postquam
 usq; ad nostram humanam naturam assumendā de-
 scendit, protinus per fidem multæ turbæ eum secutę
 sunt nationum. De quibus olim Isaias prædixerat, di-
 cens: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons **Isai. 2.**
 domus domini in uertice montium, & eleuabitur su-
 per colles, & sublimis erit ualde. Et uenient ad eum
 omnes gētes, & ibunt populi multi, & dicēt: Domus
 Iacob uenite, & ambulemus in lumine dei nostri. Et
 Psalmista: Omnes gentes quas cunq; fecisti, ueniēt & **Psalm. 85.**
 adorabunt coram te domine, et glorificabunt no-
 men tuum in æternum. Hanc quoq; turbam uidebat
 Iohannes in Apocalypsi, qui cū ex singulis tribubus
 Israel duodecim millia signatos describeret, adiun-
 xit: Post hæc uidi turbam magnam, quam nemo po-
 terat dinumerare, ex om̄ibus populis, tribubus & lin-
 guis. Sequuntur autē turbæ dominū, quando eius ue-
 stigia humanitatis imitantur fideles. Sequi em̄ domi-
 num, imitari est, sicut ipse dicit: Qui mihi ministrat, **Johan. 13.**
 me sequatur. Et iterū: Qui uult uenire post me, abne- **Luc. 9.**
 get semetipsum, & tollat crucē suam, et sequatur me.

Ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens:
Dñe, si vis, potes me mundare. Si quis in hoc lo-
 co solam literam attendat, non parvā fidē habuisse
 leprosus iste cognoscitur. Deum em̄ non dubitavit,
 quē supplex adoravit. Nec de eius dubitavit pr̄te,
 cum solam requisivit uoluntatē, dicens: [Dñe, si vis,
 potes me mundare.] Vnde fides protinus effectum
 cōsecuta est, nam sequitur: **Et extendens Iesus**
manū, tetigit eum, dicens: Volo, mundare.
 Vbi cum magna appareat dñi potestas, non minor
 eius declaratur humilitas. Leprosū em̄, quē lex ex
 tra castra eiciebat, quem scribæ & pharisæi uix respi-
 cere dignabantur, ille tangere nō recusavit, qui cum
 mundare poterat sine tactu, ostendēs, q̄ eius tactus
 salus est credentibus. Quæritur, quare dñs leprosum
 tetigerit, cum lex præcipiat eum nō tangere? Primū,
 ut humilitatis et cōpassionis exemplum nobis osten-
 deret, nec despiciendos proximos propter debilita-
 tes aliquas declararet. Deinde, ut non seruū, sed dñm
 legis se esse ostenderet, qui cum sc̄dm legem ambu-
 larer, etiam supra legem quoscūq; uellet, mūdaret.
 Quod autem ait, [Volo, mundare,] non simul iun-
 gendum est & legendum, uolo mundare, ut quidam
 Latinorū putauerunt, sed prius dicendum, [uolo,]
 deinde inferendum est, [mūdare.] Ad singula ergo
 uerba leprosi, singula dominus respondit. Leprosus
 enim dixerat: [Domine, si uis,] dominus respondit,
 [uolo.] Leprosus dixerat, [potes mundare,] domi-
 nus respondit, [mundare,] imperatiuo scilicet mō.
Et confestim mundata est lepra eius. Inter di-
 cere autē domini & facere, nulla est differētia. Dixit
 enim & facta sunt, mandauit & creata sunt. Allego-

Ille autem, leprosus iste genus designat humanum,
 quod tunc leprā peccati incurrit, qñ præceptum dñi
 in paradiso contēpsit. Vnde bene iuxta euangelistā,
 nō solum leprosus, sed etiam plenus lepra fuisse de-
 scribitur: qm̄ ueniens dominus in carne, inuenit ge-
 nus humanū uarijs erroribus & iniquitatibus inqui-
 natum. Sed domino de monte descēdente. i. in car-
 ne apparēte, leprosus ei occurrit: q̄a intellexit genus
 humanum tā ex Iudæis, quā ex gētibz iniquitatis
 lepra pollutum, alicui mundationem animæ se non
 posse accipere, nisi per eius fidem, qui peccatum non
 fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, teste **Aposto-
 lo** qui ait. **Non est distinctio Iudæi & Græci. Omnes** **Roma. 2**
eū peccauerunt, & egent gloria dei, iustificati gratis
per gratiā ipsius, per redemptionem quæ est in Chri-
sto Iesu. Sed dominus qui salutem conferre uenerat,
 non dedignatus est tangere leprosum, ut eum ad sa-
 lutem pucheret. Quasi eū leprosum tāgendo cura-
 uit, quādo per hoc, quod nostræ carnis similitudinē
 assumpsit, a peccatis animæ nos liberauit. **Et** q̄ uer-
 bo leprosum curare poterat, tangendo curare malu-
 it: q̄a per hoc quod morticinum nostræ carnis susce-
 pit, a peccatorum contagione nos purificauit, ostendēs
 seipsum esse, de quo p̄ **Isaiam** fuerat prophetatum:
Vidimus eum non habentem speciem, neque deco- **Isai. 53**
rem, & desiderauimus eum despectum, & nouissimū
uirorum, uirum dolorum & scientem infirmitatem.
Et quasi absconditus uultus eius & despectus, unde
nec reputauimus eum. Vere languores nostros ipse
tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et nos putau-
imus eum quasi leprosum & percussum a deo & hu-
miatum. Ipse autē uulneratus est propter peccata

2. Petri. 2.

nostra, attritus est ppter scelera nostra. Hinc & apolus Petrus ait: Peccata nra ipse ptulit in corpore suo sup lignū, ut peccatis mortui, iusticia uiuamus, cuius liuore sanati sumus. Et ait illi: **Vide nemini dixeris, sed vade, ostende te sacerdoti, & offermunus quod præcepit.** Moyses in testimoniū illis. Quid est em̄ quod dñs, qui alibi sanato hoie à legione demonis pcepit, dicens: Vade in ciuitatē ad tuos, & annūcia eis quanta tibi fecerit deus, nūc aut leproso curato dicit, [Vide nemini dixeris:] Nos nimirum in hoc facto instruit, quos frequenter inanis gloria tentat, ostendens etiam in bono opere iactantiam esse fugiendam. Si enim ille, qui ut filius dei iactantiam non timebat, miraculum suum occultare præcepit, multo magis nos quos uana gloria subreptit, iactantiam cauere debemus, ut scdm̄ quod ipse ait, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Hinc iterum admonet, dicens: Tu aut cum oraueris, intra in cubiculū, & clauso ostio ora patrē tuum, & pater tuus q̄ uidet in abscondito, reddet tibi. In eo uero qd̄ ait, [Vade, ostende te sacerdoti,] cōsiderandū est, qd̄ nullos alios dñs, quibus corporaliter sanitatē præstitit, ad sacerdotes misisse legitur, nisi tm̄ leprosos, qd̄ nō solum hic fecisse legitur, sed etiā alibi, qñ decem uiris leprosis sibi occurrentibus & clamantibus: Iesu pceptor, miserere nostri, præcepit, dicens: Ite, ostendi te uos sacerdotibus, quod ob uarias causas eum fecisse credimus. Primum, ut sacerdotibus honorē deferret: secundo, ne contradictor legis uideretur: quia legis præceptū erat, ut si quis à lepra mūdatus esset, ueniret ad sacerdotē: tertio, ut sacerdotū animos ad suam credulitatem puocaret, & nō credētibz oēm

Matth. 6.**Luce. 17.**

excusationem auferret. Et uidentes leprosum mundatum, si crederent in mundatorē, salutē inuenirent; si autē credere nollent, inexcusabiles essent. Vnde bñ dicitur [In testimoniū illis] .i. sacerdotibus. **Aliter**, per mōrem, in quo dñs discipulos docuit, sublimior doctrina accipitur, ubi soli discipuli ad eū accesserūt: q̄ illi in spiritalibus rebus sunt instruendi, q̄ per diuurnam meditationē eas capere possint. **Qui autē paruuli** sunt in sensu & terreni in fide, quasi in conuallibus sunt instruendi, .i. in apertioribus sententijs monendi. Vnde cum in mōribus discipulos docuit, & in cōuallibus leprosum curauit, ostendit in prædicatione, iuxta capacitatē auditorū, formandū esse sermonem doctorū. **Non em̄ propter perfectos** deserendi sunt imperfecti, sed potius cum illis corrigendi atq̄ tolerandi. **Qui em̄ tales** sunt, ut cū apostolis audire possint: **Vobis datū est nosse mysteriū regni dei**, altius & pfundius in allegorijs typis & figuris sunt instruendi. **Qui autē paruuli** sunt sensu, sola litera sunt instruendi, quod etiā dñs alibi suo exemplo nos instruit, qñ cuidam dicenti: **Magister bone**, qd faciendo uiam æternam possidebo: quasi in cōualle posito respondit, dicens: **Mandata nostri**, **Nō occides**, **nō adulterabis**, **nō falsum testimoniū dices**, **non concupisces rē proximi tui**, &c. **Sed illo respondente**, **Hæc omnia** custodiui à iuuentute mea, **protinus montem perfectionis** ostēdit, subijciēs: **Adhuc unū tibi deest**, **si uis pfectus esse**, **uade & uende omnia quæ habes**, & **da pauperibus**, & **habebis thesaurū in cælo**, & **ueni, sequere me**. **Et q̄ hunc montē difficile ascendunt**, q̄ amore diuitiarū sunt onerati, abiit ille tristis, eo q̄ **multas haberet possessiones**. **Huius quoq̄ exēplum**

Luc. 8.

Luc. 13.

s. Cor. 3.

Paulus apostolus secutus, quasi cum quibusdā in cō-
 ualibus morabat, quibus dicebat: Ego uobis fratres
 nō potui loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus.
 Tanq̄ paruulis in Christo lac uobis potū dedi, non
 escam. Quasi cum alijs montē ascenderat quibus di-
 cebat: Sapientiā loquimur inter perfectos. Morali-
 ter aut̄ leprosus iste, qui dño de mōte descendēte oc-
 currit, unūquenq; significat peccatorē. Sicut enim le-
 pra uariū exprimit colorē in cute, sic p̄s̄m uarias ha-
 bet species in mēte. Qui em̄ adulteriū, homicidiū, fur-
 tū, rapinā, sacrilegiū, & his similia ppetrat, q̄si lepro-
 sam in anima cutē demonstrat. Talis si uult munda-
 tionē recipere, debet dño occurrere .i. cū lachrymis
 & gemitibus se peccatorē recognoscere, & dñi mise-
 ricordia compuncto corde exorare, dicens cum Pro-
 pheta: Misere mei deus secundū magnā misericor-
 diam tuam. Quoniam iniquitatem meā ego cogno-
 sco, & peccatum meum contra me est semp. Tibi so-
 li peccaui & malum corā te feci. Et iterum: Delictū meū
 cognitum tibi feci, & iniustitias meas nō abscondi. Di-
 xi, confitebor aduersum me iniustitiam meam dño,
 & tu remisisti impietatem peccati mei. Nec debet de-
 sperare ueniā, si dignam non neglexerit agere pœni-
 tentiam. Nam quantum misericors sit dñs erga pec-
 catores conuersos, manifestatur cum subditur: [Et
 extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo
 mundare. Et quia uerus est medicus, qui nō uenit uo-
 care iustos, sed peccatores ad pœnitentiam, recte le-
 profum tetigisse dicitur. Manus enim domini in scri-
 pturis, aliquando maiestatis suæ potentiam, aliquan-
 do incarnationis mysterium significat. Potentiā ma-
 iestatis significat, ut ait Psalmista: In manus tuas do-

Psalm. 32.

Psalm. 30.

mine commendo spiritū meū. **I**ncarnationis mysterium, ut idem alibi ait: **E**mitte manum tuam de alto. **Psal. 143.**
Vult enim deus mundare leprosum, quia ut ait **Apo-
 stolus:** Neminē uult perire, sed omnes ad agnitionem **1. Tim. 2.**
 ueritatis conuerti. **V**nde ipse per **Prophetam** ait: **V**iuo ego, dicit dñs deus, nolo mortem peccatoris, sed
 magis ut cōuertatur & uiuat. **E**t iterum: **P**eccator qua-
 cunq; die conuersus fuerit, & reliqua. **E**t in euāgelio:
Dico uobis, gaudium erit in cælo super uno peccato
 re penitentiam agēte. **N**ec eget dominus spatio an-
 norum uel longitudine temporum in pœnitētia, sed
 cor contritum & humiliatum deus nō spernit: quia
 non nocent mala prætērita, si nō placent. **P**rimū autē
 tetigit leprosum, & postmodum mundauit, quia pri-
 us mentem nostram per suam gratiam ad pœniten-
 tiam agendam inflammat, & postmodum digne pe-
 nētibus, quod peccauimus per misericordiā relaxat.
Sed quia ipsa peccata uice domini sacerdotibus cōfi-
 teri debemus, & ad eorum consilium pœnitentiam
 agere, recte subiungitur: **V**ide nemini dixeris, sed ua-
 de, ostende te sacerdoti, &c.] **F**orte etiam sunt non-
 nulli, q̄ sufficere sibi credūt, quod soli deo cōpuncto
 corde peccata sua confiteantur, nec ea esse necesse sa-
 cerdotibus cōfiteri, tantūmodo ut à malis suis ope-
 ribus cessent. **Q**uorū opinio si uera esset, nequaquam
 dñs leprosos, q̄s per semetipsum mundauerat, ad sa-
 cerdotes misisset. **D**eniq; si peccata nō essent sacerdo-
 tibus confitenda, & ad eorum iudicium excutienda,
 Paulum quē in uia fuerat allocutus, nequaquam **Ana-
 nias** sacerdoti destinaret, dicēs: **V**ade in ciuitatem, &
 ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. **Q**uod em̄ cō- **Actus. 9.**
 fitentibus peccata sua sacerdotibus, multum proffit,

Jacob. 5. probat Iacobus apostolus, dicens: Cōfitemini alteri
 urum peccata uestra, & orate pro inuicem ut salu-
 mini. Et Iohannes: Si confiteamur peccata nostra, fi-
 delis & iustus est deus, ut dimittat peccata uestra, &
 emundet nos ab omni peccato. Quod etiam in uero
 ri testamento figurate demonstratur, quando tale de
 leprosis præceptum Moysi à dño dicitur, sic em scrip-
 tum est: Et locutus est dominus ad Moysen: Vir in
 cuius cute uariis color apparuerit, ueniat ad sacer-
 dotē & ostēdat se illi: q̄ recludet eū in domo separa-
 ta seorsum per septē dies, & post septē dies intue^r eū,
 si uiderit creuisse leprā, addat alios septem dies. Post
 quatuordecim uero dies iterū intuitus eū, si uiderit
 adhuc crescere leprā, sciat q̄ lepra p̄seuerans ē, & tūc
 iudicet eū leprosum, & eiiciat extra castra, q̄ manebit
 in tonsa barba, operto capite, scissa ueste, aperto ore,
 immudū se iudicās omī tēpore separatiōis suæ. Si autē
 mundatus fuerit, qui huiusmodi sustinet passionem,
 ueniat ad sacerdotē, & offerat p̄ emundatione sua
 torram panis, & sextarium olei ad luminaria concin-
 nanda, & offerat duos passeris uiuos, unum pro pec-
 cato, & alterum in holocausto. Quæ omnia qualiter
 nunc in ecclesia spiritualiter fieri cōueniant, breuiter
 nunc cōmemoranda sunt. Lepra em̄ (ut diximus) pec-
 catum significat. In cuius ergo cute lepra apparuerit
 id est, in cuius anima peccatū fuerit, ueniat ad sacer-
 dotem, locum lepræ ostendens, id est, peccata sua hu-
 militer ei confiteatur. Qui sacerdos recludat eum in
 domo separata seorsum per septem dies, id est, omni
 tempore uitæ suæ, quæ per septem dies uoluitur, pec-
 nitendum insinuet: & post septem dies intuitus eum,
 si uiderit creuisse lepram, addat alios septē, id est, ubi

iteratur peccatum, augeatur pœnitentiæ modus. Quia
 districtus iudicandi sunt, qui per cōsuetudinem pec-
 cant, quā illi qui subito cadūt. Post quatuordecim
 uero dies iteri inuitus eum, si uiderit adhuc crescere
 leprā, id est, si peccatū in cōsuetudinē uiderit uenire,
 sciat quia lepra perseuerans est. **Maneat autē extra ca-**
stra, uel corpore ab ecclesia separatus, uel à confor-
 tio sanctorum se in mente indignū iudicet. **Habeat in-**
roniam barbā, ut sic squalorem pœnitentiæ etiam
 in ipso uultu ostendat. **Operto capite,** quia ab officio
 predicatiōis cessare debet, qui publice pœnitet. **Ma-**
neat autē aperto ore, scilicet a ueste, id est, per confessio-
 nem suam patefaciat conscientiam. **Si autem sanatus**
 fuerit, qui huiusmodi sustinet passionē, ueniat ad sa-
 cerdotem, & offerat pro emundatione suā tortā pa-
 nis, uidelicet dulcedinem charitatis quibuscunq; po-
 test impendat, non solum amicis, sed etiam inimicis.
Et pulchre per tortam panis dulcedo charitatis desi-
gnat, quia sicut in uita hoīs principalis est panis, sic in-
 ter oēs uirtutes principalis est charitas. **Offerat etiā**
 & sextarium olei, id est misericordiæ uiscera indutus,
 in se peccantibus clementer ignoscat, & hoc ad lumi-
 naria concinnanda, ut sicut plures peccando suo de-
 struxit exemplo, ita emendari uiuendo, sua satisfa-
 ctione multos reedificet. **Offerat quoq; duos passe-**
 res uiuos, id est, corpus & animam suam diuinæ ser-
 uicij subijciat, ut sicut exhibuit membra sua seruire
 immunditiæ & iniquitati ad iniquitatē, ita seruiat iu-
 stitiæ in sanctificationem. **Siue certe offerat duos pas-**
 ses uiuos, id est, duo genera cōpunctionis, timoris
 scilicet & amoris. **De quibus recte dicitur: Vnum p**
 peccato, & alterum in holocausto, i. in sacrificio, qd of-

ferebatur pro peccato, unum: & in gratiarum actione, ubi non pro timore peccati, sed pro amore dei & desiderio offerebatur, alterum. Quia omnis peccator prius timore compungitur, & post amore.

Cum autem introisset **Lapharnaum**, accessit ad eum centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Post curationem leprosi uenit ad aliud miraculum, in quo non solum domini uirtus apparet miranda, sed etiam centurionis humilitas imitanda. Sed primum querendum est, quare dicat **Matthæus** centurionem ad dominum accessisse, cum **Lucas** referat, quod non ipse uenerit, sed seniores **Iudæorum** pro se miserit. Sic enim scriptum est in **Luca**: Centurionis cuiusdam seruus erat moriturus, qui erat ei preciosus. Et cum non auderet accedere ad **Iesum**, misit seniores **Iudæorum**, qui uenirent ad eum, dicentes: Domine, dignum est, ut hoc illi praestes. Diligit enim gentem nostram, nam & synagogam ipse aedificauit nobis. Non ergo putandi sunt contraria euangelistarum sensisse, sed unus describit uoluntatem, alter opera. Quod enim **Matthæus** ipsum accessisse dicit, intentionem illius descripsit, quia uoluntate accessit. Quod uero ait **Lucas**, quod non ipse uenerit, sed seniores **Iudæorum**, pro se miserit, humilitatem ostendit centurionis, & quemadmodum secundum litteram factum sit. Quia cum esset gentilis, non per seipsum ad dominum corporaliter ausus est accedere. Sed quid ei dominus responderit, audiamus: **Et ait illi Iesus: Ego veniam, et curabo eum.** In quibus uerbis nostra superbia confunditur, si hanc lectionem cum alia euangelij conferamus. Legimus enim alibi in euangelio secundum **Iohannem**, quod erat quidam regulus cuius filius

infirmabatur Capharnaū. Hic cū audisset, quia Iesus
 adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit & rogauit eū,
 ut descenderet & sanaret filiū eius. Incipiebat em̄ mo-
 ri. Et dixit ei Iesus: Nisi signa & prodigia uideritis, nō
 creditis. Et ille: Domine, descende priusq̄ moriatur fili-
 us meus. Cui dixit Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Quid
 est ergo qd̄ dñs ad filiū reguli rogat⁹ ire noluit, & ad
 seruū Ceturionis etiam nō rogatus ire paratus fuit?
 Quis enim ignorat maioris esse potestatis regulum,
 quàm ceturionē? Nostra in hoc facto (ut diximus) su-
 perbia confunditur, qui in hoibus nō naturā, sed po-
 tentiā consideramus. Quos em̄ potentes cernimus,
 metuimus, ueneramur et honoramus. Quos autē pau-
 peres, cōtemnimus, negligimus & despiciamus. At ue-
 ro filius dei, qui de cælo uenit in terram, ut superbi-
 am fugiendam, & humilitatem amandam, atque na-
 turam hominis diligendam ostenderet, ad filium re-
 guli rogatus ire noluit, & ad seruū centurionis, eti-
 am cum nō rogaretur, ire paratus fuit. **Excelsus em̄**
 dominus humilia à prope respicit: **alta autem, id est,**
 superba, à longe contemnit, quoniam sicut Petrus
 apostolus de eo testatur: **Non est personarum acce-**
 ptor deus, sed in omni gente qui operatur iustitiam,
 acceptus est illi. **Et respondens centurio, ait:**
Domine, non sum dignus ut intres sub te-
ctum meum, sed tantum dic verbo, et sanabi-
tur puer meus. Magna hæc centurionis declara-
 tur fuisse fides, sed non dispar comprobatur humi-
 litas. In opere huius centurionis, tres imitabiles uir-
 tutes nobis ostenduntur, humilitas scilicet, fides &
 prudentia. Magnam enim habuit humilitatem, quā
 dicere domino, [Ego ueniam & curabo eum,] indi-

Johan. 4)

Psal. 137

Actus. 103

gnum se iudicans, respondit: [Dñe, non sum dignus
 ut intres sub tectum meū.] Perfectam autē habuit
 fidem, ga cum esset gentilis, solo uerbo dñm credi-
 dit posse puero reddere saniratem, dicens: [Tantum
 dic uerbo, & sanabitur puer meus.] Nisi enim illum
 omnipotentē fidenter crederet, nequaquam pro seruuli
 sui prosperitate rogaturus, ad eum accessisset. Habuit
 etiā non parua prudentiā, cum eū quē corporaliter
 ambulātem uidit, ubiq; per diuinitatē esse præsentiē
 intellexit. Nec charitas in eo defuisse credēda est, ga
 cum multi pro sua, suorumq; filiorum ac charorum
 salute ad dominum rogaturi accederent, ille pro ser-
 uo tantum saniratem. Vnde adhuc in fidei constantia p-
 seuerans, subiūxit, dicens: **nam et ego homo sum**
sub potestate, habens sub me milites, et dico
huic, uade, et vadit: et alio ueni, et uenit: et seruo
meo fac hoc, et facit. Ac si diceret: si ego qui homo
 sum sub prāte principis, habeo sub me milites, & di-
 co huic uade, & uadit: & alio ueni, & uenit: & seruo
 meo fac hoc, & facit: quanto magis tu, cum sis deus,
 ubiq; totus, ubiq; præsens, ubiq; potēs, si dixeris infir-
 mitati, recede, nonne recedet? Si dixeris sanitati, ue-
 ni, nōne ueniet? Et ideo nō est te necesse corpe eūdo
 fatigari, qui solo uerbo potes curare. Spiritualiter autē
 per hos subiectos cēturiōis naturales uirtutes, in g-
 bus quidam gentilium pollebant, intelligere possu-
 mus, ut est, non adulterari, non furtum facere, nō ra-
 pere, nō occidere, in opis misereri, miseris subuenire,
 & his similia. Vnde de Cornelio gentili legimus, qd
 erat uir iustus & bonus, faciens elemosynas cū omni
 domo sua plebi, ac timens deum. Vel certe per hos
 subiectos centurionis, bonas malasve cogitationes,

que cordi nostro non desunt, possumus accipere, quos nobis subiectas habere debemus: ut si dixerimus malis, recedite, recedant; bonis, uenite, & ueniant, & cum illis condelectemur. Seruo autem nostro, id est corpori dicamus, fac hoc, & faciet, id est imperemus, ut ea que sunt spiritus domini perficiat, iuxta illud Apostoli: **Castigo** 1. Cor. 9.
corpus meum & in seruitute redigo, ne forte cum alijs
prædicauerim, ipse reprobus efficiar. **Audiens autem**
Jesum miratus est. Admirabatur dominus fidem ceterionis, quam cordi eius mirabiliter admirabatur, non quod aliquid ei mirandum esset, qui cuncta operatur mirabiliter, sed ut eundem nos mirari debere doceret. Cuius fidem dominus admirans, pariter & collaudans, sequentibus se dixit: **Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel.**
 Quod non de patriarchis & prophetis dicit, quondam se uidentibus, & si Israel uideret deum interpretatur: sed de Israel carnali, id est populo Iudeorum, uel de illis qui presentes erant, inter quos signa & miracula faciebat, quibus uerbum uitæ annuntiabat, quod etiam recipere noluerunt. Quia non sic cito crediderunt, quod centurio. Unde pulchre in centurione non solum fides gentium collaudata est, sed etiam præfigurata, cum dicitur: **Dico autem vobis, quod multi uenient ab oriente & occidente, & recumbent cum**
Abraam & Isaac et Jacob in regno cælorum.
 Per orientem & occidentem quatuor mundi partes designantur, a quibus electi ex omnibus gentibus erant colligendi in fide, non solum per prædicationem apostolorum, sed etiam eorum successorum. De quibus psalm. 104.
 Psalmista dicitur: **Dicant quod redempti sunt a domino, quos redemit de manu inimici, de regionibus congregauit**

Psalm. 18.

eos, **A** solis ortu & occasu, ab aq̄lone & mari. Quod aut̄ per prædicationē apostolorū multi ad fidē (ut diximus) uocati sunt, idē Psalmista alibi demonstrat, cū dicit: **In om̄em terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ uerba eorū. Et iterū: Non sunt loquelæ neq̄ sermones, quorū non audiantur uoces eorū. Vel certe (ut q̄dam uolunt) ab oriente uenerūt Hebræi, q̄a primi dñm cognouerunt. Ab occidente gentiles, q̄a ultimi dñm perceperunt. Aliter ab oriente uenerūt, quia deo p̄tegente, nulla criminalia p̄ctā commiserunt: ab occidente, q̄ post multa flagitia p̄petrata, ad om̄ipotentē deum cōuertuntur. Vel ab oriente, qui ab ipsa infantia uel pueritia deo seruit: ab occidente, qui in senectute uel decrepita ætate ad dei seruitutē cōuertitur. Recumbere aut̄ cum **Abraam & Isaac & Iacob** in regno cælō, est in fide patriarcharum gentes requiescere, & illū credere uenisse, quē sancti patriarchæ uentus prophetauerunt. Terribilis autem de Iudæis prædicitur sententia, cū dicitur: **Filiū autē regni huius eiciētur in tenebras exteriores.** Filios regni Iudæos dicit, qui merito filij regni appellātur, q̄a pro amore regni terreni, cælestem regem credere noluerunt, dicentes **Pilato: Non habemus regem nisi Cæsarem.** Et itē: regnum terrenum eligentes, & cæleste respicientes, dixerunt: **Quid faciemus, q̄a hic hō multa signa facit: si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & uenient Romani, & tolent nostrum locum & gētem.** Nam Iudæi sub potestate Romanorū erant cōstituti, & ideo hac occasiōe decepti, timebant, ut si à Romanis rex nouus in Iudæa regnare audiretur, debellarent, & à regno eici rentur. Ergo q̄a Iudæi magis terrenū regem, q̄ cæle-**

stem dilexerunt, non solum caelestem, sed etiã terre
 num pdiderũt. Qm̄ dispersi de gente in gentẽ, & de
 regno ad populũ alterũ, relictĩ sunt sine deo, sine le-
 ge, sine duce, sine sacerdote. Sicut em̄ filij dei uocant̄,
 q̄ magis deũ q̄ mundũ diligũt, sic filij regni dicũtur,
 q̄ in amore terreni regni radices cordis pseuerabili-
 ter plantauerũt. Vbi aut̄ tales mittendi sint, manife-
 stat, cum subiũgitur: [Eijcientur in tenebras exte-
 res.] In quo loco considerandum, quia cum tene-
 brae semper sint interiores & non exteriores, in tene-
 bras exteriores mittuntur post mortem, q̄ in tene-
 bras interiores, id est, in cæcitate mentis se conclusẽ-
 runt, dum uiuerent. Queritur autem, quare dicũtur
 tenebrae exteriores, cum semper sint interiores, sicut
 clauso ostio domus intrinsecus tenebrae sunt, extrin-
 secus autem lux. Ad quod dicendum, quia tenebrae
 interiores cæcitas mentis dicuntur: exteriores uero
 pœnae infernales, quae extra nos sunt. Nam in infer-
 no interiores sunt, sed illi qui illic patiuntur, in tene-
 bras exteriores. i. in infernales pœnas mitti dicũtur.
 Quid autem ibi missi patiantur, demonstratur, cũ sub-
 inferitur: **Ibi erit fletus & stridor dentium.** Oculi
 enim p̄ nimio fumo solent lachrymari, & dentes
 p̄ nimio frigore stridescere. Cũ ergo ait, [ibi erit
 fletus & stridor dentium,] ostendit p̄ metaphoram
 membrã, quia reprobĩ in pœna & frigus inastima-
 bile, & calorẽ intolerabilem sustinebũt, sicut p̄ beatũ
 Iob dicitur: **Ad calorem nimium transibunt ab aquis** Job. 24
 niuium, & usq̄ ad inferos peccatum illius. **Obluiscatur**
 eius misericordia. **Dulcedo illius uermes.** Si quis
 autem de resurrectione sui corporis dubitat, ipsam
 phunc locum fieri intelligere ualet. Oculi em̄ carnei

sunt & dentes ex ossibus. Igitur cū dixit, [Ibi erit fletus & stridor dentiū,] in eadē effigie, qua in præsentis seculo manemus, ostendit nos in futuro resurrekturos. Vnde alibi beatus Iob dicit: Credo quod redēptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra resurrekturus sum. Et rursū circundabor pelle mea, & in carne mea uidebo deū, quem uisurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei cōspecturi sūnt, id est, nō alia figura pro me, sed ego ipse eum uidebo. Quā etiā dominus cum post suam resurrektionē loqueretur discipulis ostēdit, dicens: Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Et iterum: Palpate & uideite quia spiritus carnem & ossa nō habet, sicut me uideris habere. Et dixit Iesus centurioni: Uade, sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. Hic considerandum est, quantum unūquēque propria fides adiuuet, quā tantū profuit aliena. Propter fidem enim centurionis, reddita est puero sanitas. Fides namque magna est uirtus, & ut ait Iacobus apostolus, sine qua impossibile est placere deo. De qua etiam per Habacuk prophetā dicitur: Iustus autē meus ex fide uiuit, quam dñs discipulis commendās, ait: Si habueritis fidem sicut granū sinapis, diceretis mōti huic, transi hinc, & transiret: arbori moro, eradicare & transplantare in mare, & obediret uobis. Et quia in centurione gentili, gentium fides est præfigurata, recte iste qui sic perfecte credidit, centurio ab euangelista appellatur. Centurio enim dicitur, quōd sub se cētum habeat milites. Centenarius quippe numerus perfectus est, qui de læua transit in dexteram, & circulum exprimens, fit in modum coronæ, illam coronam exprimens, quam milites Christi pro spiritali

Job. 19.

Luc. 24.

Haba. 2.

Luc. 17.

certamine pcepturi sunt, quorū unus loquebat, dicens:
Bonū certamē certavi, cursum consummaui, fidē ser. 2. Tim. 4.
uau. De reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ.

DOMINICA III.

post Epiphaniam. **Matthæi VIII.**

In illo tempore: Ascēdente Iesu in nauiculā, securi sunt eū discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari. Et reli.

In huius lectiōis serie utriusq; sue naturæ ueritatē dñs Iesus Christus dignatus est cōmendare, diuinā scilicet & humanam. Quasi em̄ hominē ascēdit, sed q̄si deus mare cōturbauit: quasi homo in naue dormiuit, sed quasi deus uētis & mari imperauit. Nec ideo nauis officiū assumpsit, ut nō posset mare ficcare, sicut quondā coram filijs Israel fecerat: uel sup fluctus maris ambulare, qui etiam Petro, ut sup fluctus maris ambularet, tribuit: sed q̄ hominis sunt egit, ut uerum hominem pro nobis factum se esse in sinuaret. Allegorice aut̄ nauis, quam dñs ascēdit, uexillum crucis significat. Quasi em̄ nauem ascēdit, qm̄ pro nostra liberatiōe in ligno crucis se eleuari permittit, sicut ipse Iudæis dixit: Cū exaltaueritis filiū hoīs, **Johā. s.**